

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 16. februarja 1870. ~

Gospodarske stvari.

Vipavci in njih vinstvo.

Spisal sam Vipavec.

Ako se kdo pazljivo s čitanjem naših kmetijstvo zastopajočih časnikov peča, mora se čuditi, da se v vinstvu tako poredkoma kaj črhne.

Kaj je neki temu vzrok? — Na to vprašanje odgovoriti mi ni lahko, marveč, naravnost rečeno, skoro nemogoče. Ako po pomenljivosti kranjskega vinstva prašam, pozvem, da ni ravno tako majhena, kajti pridelava se, kakor zadnji statistični izpis kaže, blizu 335.340 avstrijskih veder, in to v primerljivi z družimi vinskih deželami na majhenem prostoru. Pridelek toraj ni tako majhen, da bi bilo molčanje o vinstvu opravičeno.

Al znabiti smo pa gledé na vinstveno popolnost že tako daleč prišli, da nobenega poduka in opomina ne potrebujemo? — Na to misel mi bode marsikdo zavrnil: no, zdaj si jo zadel; zdaj pa res zaslužiš, da bi se tvoje ime z ogljem v dimnik zapisalo; kaj mar ne veš, da smo v vinstvu še vedno tam, kamor nas je oča Noe pripeljal?

Da, res je, pritrditi moram temu izreku, al vendar ne brez izjeme; ker nespametno bi bilo o rečéh govoriti, o katerih ni pravega pojma. Nespamet bi se morala ravno meni očitati, ako bi hotel o vinstvu taci krajev kaj govoriti, o katerih nimam nobenega zapodpadka, naj bo že zavoljo pomanjkanja dostojnih sporočil ali pa lastnega prepričanja.

Zatega del se hočem strogo naslova držati in govoriti le o vinstvu onega kraja in ljudstva, v katerem in med katerim živim in si lahko vsaki dan novih prepričanj in pojmov nabere, to je, o vipavskem. Poročila o družih krajih, na primer Dolenskega, prepuščam osebam, ktere so s tamošnjimi razmerami tako dobro znane kakor jaz z našimi.

Pričnemo toraj z vipavskim vinstvom.

O tem se je nekaj dosti govorilo in pisalo; komu ni znana Vrtovčeva „Vinoreja“, ktera se je najpoprej v posamesnih spisih v „Novicah“ natisnila in potem še le v posebni knjigi na svetlo dala.

Vrtovec je o vinstvu obsirno pisal z namenom, da svojo izvedenost v prid in korist vsi deželi obrne. Al on je umrl, in ž njim skoro tudi blagi namen vipavsko vinstvo na višo stopinjo potisniti. Za njim se ni več rodil mož, kteremu bi bilo na občni povzdigi našega vinstva toliko ležeče kakor njemu, akoravno je temelj k povzdigi, to je, pravo obdelovanje trt v nogradu že on postavil.

To je brž ko ne vzrok, da se je o našem vinstvu v preteklih letih skoro popolnoma molčalo.

Al pri molčanju ne sme obstati, kajti bolj ko

kedaj pogrešamo v Vipavi dandanes drugega dela pravega vinstva, to je pravega ravnanja z vinom v kletih (hramih) ali kletarstvo. Tudi Vrtovec je učil, al žalibog! nevspešno. Besede „nevspešno“ pa ne rabim v tem pomenu, kakor da bi vinščaki njegovega nauka posnemati ne hoteli; marveč jo rabim le zato, ker je gotovo, da se z vso posnemo Vrtovčevih naukov vendar-le današnjim zahtevam ustrezljivo vino doseči ne dá, kajti oni so nasprotni dandanes spričanim naukom pravega vinstva. Al to se mu ne sme očitati, kajti pomisliti gré, da je pravo kletarstvo z vedo, posebno s kemijo in goboznanstvom (Pilzkunde) v ozki zvezi, da se toraj ne dá tako naučiti kakor obdelovanje trt, ktero se lahko iz lastnih večletnih skušenj prav zadene. Da je temu tako, tega se lahko prepričamo, kajti v nemških in francoskih kletarskih knjigah se nahajajo imena prvih učenjakov, na primer Réamur, Libich, Gall, Pasteur, Babo itd.

Z vedo se je pa tako ukvarjati, kakor so se in se deloma še zgorej omenjeni možje, ni bilo Vrtovcu mogoče, kajti poklic njegov bil je drugi.

Tudi ni bilo v Vrtovčevih časih tako lahko dobre knjige dobiti, ker obili tisk knjig in časopisov in železnica so osnove novejšega časa.

To so eni vzroki, zavoljo katerih smo v kletarstvu zaostali, poglavitni vzrok pa še le sledi.

Kakor znano, imeli smo v Vipavi to veliko srečo, da je našim trtam trtna bolezen prizanašala, med tem, ko je na Laškem grozno razsajala. To je storilo našemu vinu lahak in dober prodaj, a to je ravno krivo bilo, da se ni nobeden za višo žlahnost, posebno pa za stanovitnost brigal, kajti prodalo se je vse proti, da je le po vinu dišalo.

Dandanes sicer tudi ni Laško te nadloge popolnoma oproščeno, pa vendar ni več tistih časov, kajti železnica jih je pozobala. Ne da bi se naša vina skupovala, se vozijo boljše (stanovitna) iz družih dežel; pred vpeljavo železnice gotovo ne bi se bilo to godilo.

Pa ne le v tujih deželah, ampak še celó v naši lastni je prišlo naše vino ob velik del nekdanje vere, in kako bi to tudi ne bilo? — saj mora vendar-le vsak gostilničar in krčmar na lastni dobiček gledati in kupiti vino tako, pri katerem ni strahu, da bi se mu skazilo. Koliko Gorencev, Pivčanov itd. je zahajalo nekaj v Vipavo? zdaj se raji vozijo po železnici na Štajarsko in Hrvaško.

Ljudje so se pa že tudi na lepo tuje vino privadili, tako, da vipavskega skoro piti nočejo. Vzemimo v račun konečno še pivo (pir), kterega se od dne do dne več izpije, in ne bomo se čudili, zakaj da so naša vina v ceni tako padla.

Da bi se naša vinska kupčija brez vsega zboljšanja zopet povzdignila, ne smemo misliti, lože se pri-

peti ravno nasprotno. Po sprevidu lahko slednji prebivalec naše doline, ako ima le količkaj možganov v glavi. In kako se tudi za povzdigo ne bi potezali, saj nam gré tako rekoč za glavo; vzemimo, da niže vinske cene v kratkem ni konca, in prišli bomo tako daleč, da se nam skoro ne bo splačalo vino pridelovati. Kaj pa potem početi? — od česa živeti, s čem davke plačevati? — Bogme! težko je odgovoriti, kajti vse tiste kmetovalce naše doline, ki za domačo potrebo zadosti živeža pridelujejo, našteje se lahko na deset prstov, — kje je pa še obleka in vse drugo?

Marsikdo, ki bo te vrstice bral, si bo mislil, da morejo Vipavci vendar-le več kakor zabiti biti, da se ne ganejo in za zboljšanje svojega vina ne potezajo.

Zares! trma in kratkovidnost ne vseh, al vendar večine naših kmetov in tudi mnogo tacih gospodarjev, ki se prištevajo inteligenciji, sme se še originalna imenovati. Ne da bi se za dobro kar le mogoče potezali, ampak še le z vso silo nasprotujejo. To pa morem spričati.

Razun trmastih kratkovidnežev, kateri dle ne vidijo kakor nos seže, in kateri koristi ene ali druge osnove ne zapopadejo, ako se ne dá s kuhovnico zajeti, razun takih — pravim — imamo v naši dolini, Bogú čast in hvala! tudi nekaj pravih možakov, kateri se s krepkim potezanjem za povzdigo našega vinstva odlikujejo. Ti možje so se združili ter posvetovali, kako da bi se dalo od Vrtovca pričeto delo z združenimi močmi zopet oživiti in dovršiti.

K temu početju jih pa ni slepa, z zraka zgrabljena ideja pripravljala, ampak trdno prepričanje, da se dá naše vino s pravim ravnanjem do stanovitnosti, in s tem do prave visoke dobrote in više cene povzdigniti.

In kaj jih je k temu prepričanju napeljalo? — Prvič izreki v vinstvu jako izvedenih mož, in drugič in še bolj djanja, ki so se po nekem g. Scheinsbergerju, bivšem grofu Lanthierovem vinščaku, v naši sredi vršile.

Od veljavnih izrekov naj omenim le onega od slovečega barona Babota, in pa onega od nekega Koehna, vélicege vinskega trgovca.

Ko je bil Babo pred nekoliko leti od vlade na ogled vseh avstrijskih vinskih dežel poslan, prišel je tudi v našo dolino. Tukaj je bil sicer malih besed, in kmalu jo je zopet odrinil. Ko pa je prišel na Dunaj nazaj, je neki pri seji, v kateri je poročal o svojem popotvanji, rekel, da imamo mi Vipavci, in sploh vsi vinščaki južnih dežel zlato v vinogradih zakopano, al izkopati ga ne znamo. Babotu pa menda tudi ni ravno dosti na tem ležeče, da bi mi kedaj omenjeno zlato izkopali, saj njegova „Weinlaube“ prinaša sicer mnogo koristnih podukov in nasvetov, al za južne dežele kaj specijelnega v njej žalibog! ni najti, k večemu kako sporočilce. Ne more se sicer trditi, da marsikaj tega, kar veljá za severne dežele, ne bi tudi nam koristilo; v celoti je pa med severnimi in južnimi razmerami vedno velik razloček. Sme se toraj izreči, da je „Weinlaube“ enostranska, in sicer ne samo zarad nas, temuč tudi zarad Ogrov, kateri so jo enostranosti že zdavno obtožili.

Koehn, kakor rečeno, véliki vinski trgovec, je bil nekda v Postojni. Pri obedu je jedel vipavsko grozdje in pil vipavsko vino. Ko izvé, da oboje je iz enega in istega kraja domá, začudi se ter reče: „No, to so pač dobri kemiki, ki umejo iz tako žlahnega grozdja tako podružno vince pridelovati!“

Kar se Schwainsbergerja tiče (on se je v Klosterneuburgu izučil), morem omeniti, da je bil v stanu vipavsko vino stanovitno narediti; kajti še zdaj (čez 3

leta) se pije njegovo vino. To vino pa ni nobeno posebno vino (pikolit ali kaj takega) kakor bi kdo mislil, da! še celó nogradsko ni, in vendar prekosí marsiktero tistih, o katerem bi Ipavec rekel, da ga nobeden v dolini ne „prehaupta“.

To mislim, je najlepši dokaz, da se dajo naša vina stanovitna narediti, in to ne s tako imenovanim „erznavanjem“, ampak le s pravim, nikakor škodljivim ravnanjem.

S to psovko: „ja! ta in ta ercnavo vino“, se pri nas sploh vsi bolj razumni vinščaki pitajo. Al kdo so ti obrekovalci? — prav največi vinski „fušarji“ in nevošljivci, kateri brez vsega uma skrivaj z vinom manipulirajo. Oni res vino „ercnavajo“, kajti lotijo se še le takrat vinu pomagati, kedar je že tako daleč prišlo, da je vse kaj družega kakor pa vino.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarska skušnja.

* Za pokončevanje predenice (Kleeseide), ki dela veliko škode po deteljščih in večkrat ves pridelek popolnoma pokončá, nasvetovalo se je kmetovalcem že mnogo pripomočkov, med temi tudi veliko takih, ki se le z obilnimi stroški izpeljati dajo, kakor na priliko s kemičnimi pripomočki. Ta silno škodljiva rastlina prikazala se je tudi na družbinem vrtu na treh krajih, ki smo jo pa popolnoma tako-le zatrli: Po prostorih, koder se je predenica zapletala in prav bohotno rastla, nasuli smo 3–4 palce na debelo lahke zemlje, to pa takó, da je zemlja še za čevelj na široko okrog takih krajev ležala, po katerih je predenica rastla. Na ta način smo predenico popolnoma zatrli in se tudi ni več prikazala. Ta pripomoček je prav lahak, ne prizadene nobenih stroškov, in vendar predenico popolnoma zatara. Da je temu res tako, to potrjujem jaz, ker sem se tega dostojno prepričal.

Fr. Schollmajer,

oskrbnik vrta kmet. družbe v Ljubljani.

Politične stvari.

Govor poslanca Črneti

o adresini debati v državnem zboru.

Po stenografičnem zapisniku.

Gospôda moja! v 8. seji tega sl. zbora je častiti predsednik te zbornice dr. Kaisersfeld svoje stališče zaznamoval z le-temi besedami:

„Kedar gré za državo, za njen obstoj, za pogoje tega obstanka, tačas imajo za nas prepričevalno moč le pričujočnost, le resnične potrebe narodov in le evropske zadeve“.

On se je vstopil na to stališče, da bi dokazal, naj ostane ustava, kolikor je koli mogoče, nedotekljiva.

Dobro, gospôda moja! jaz pritrjujem temu stališču, — on je najviši, on je merodajni, vse drugo se mu mora podvreči. Jaz mu potrjujem, toda po ravno tem vodilu pridem do ravno nasprotnega sklepa.

Jaz mislim in upam, da mi tudi vi, gospôda moja, ne bote ovrgli, da država, ktera se je tako osnovala in vredila, da nobenega razširjenja ne prenese, da razširjenja ne želi in želeti ne smé, jaz rečem, da si je taka država že sama jamo skopala. V takem stanu je zdaj Avstrija vsled svoje sedanje ustave. Pomnoženje in razširjenje Avstrije na jugu z Italijani in Slovani, ali povekšanje Avstrije na vzhodu z Rumuni ali Slovani, ali razširjenje Avstrije na severu s Slovani, bi na vsaki način le še pomnožilo naše ustavne zadrege, naše ustavne homatije, katerih se nam dandanes že tako

Ravno tako zelo škoduje železo vinu; to morebiti kdo smešno imenuje. Ali preiskujmo, in hitro nam se reč razodene. Navadno je, da na znotranji strani vratic je glava vretničice železna in nepokrita od lesa; če toraj sod zažgemo z žveplom, vidimo, da železo skor vso žveplenokislino povžije, in namen žvepljenja je vničen, ker ravno žvepljenje ima namen, da plesnobo zadušimo; zraven tega pa tudi vino potem dobí neprijeten duh in okus po smrdljivih jajcih. Gotovo je toraj treba skrbeti, da je vse železo na notranji strani soda dobro pokrito v lesu, ker mnogotere skušnje spričujejo, da je vino ravno iz tega ozira slabejše.

„Gosp. list.“

Vipavci in njih vinstvo.

Spisal sam Vipavec.

(Konec.)

Al vrnimo se zopet k svoji nalogi.

Kakor sem rekel, združila se je peščica veljakov v posvèt: kako da bi se dalo naše vinstvo še o pravem času vspešno povzdigniti.

Jedro posvetovanja bila je občna misel, da bolj zdatnega sredstva ni, kakor to, da se ustanovi vino- in sadjerejna učilnica v dolini.

Kakor lepa in dobra je ta misel bila, ravno tako je bila njena izpeljava skoro nemogoča, kje namreč hočemo vzeti denar za najem ali pa celó za nakup potrebnega posestva, — kje dobiti toliko denarja, da bi se učenci in vsi drugi vsakoletni stroški plačevali? Po dobrem ugibanju splaval je tedaj skoraj ves up po vodi.

Al naenkrat počí nepričakovana novica, da je častiti naš grof Lanthieri pri glavnem zboru kmetijskega društva v Ljubljani svoje posestvo na Slapu brezplačno za ustanovitev vino- in sadjerejne šole ponudil. Ta novica vdihnla je v že skoro zamrle misli zopet novo življenje.

Na to se zopet omenjeni veljaki snidejo, in sestavil se je program, v katerem se je posebno na potrebne stroške ozir jemal.

Opiraje se na to, da bosta slavna vlada in deželni zbor zadovoljno s primerno podporo sila hasljivi učilnici na noge pomagala, odmerila se je vipavskim vinščakom zelo majhna priklada na direktni davek, namreč le 5 od sto.

Dovršeni program se je poslal sl. kmetijskemu ministerstvu v prevdarek. Ministerstvo je nemudoma odgovorilo, da se z omenjeno osnovo popolnoma sklada, samo da bo tudi večina občine s prikladami zadovoljna. Da se to v kratkem pozvé, je ministerstvo velelo, naj se vsi županje v posvèt skličejo.

Vse to se zgodi. Ko pride glasovanje na vrsto, je od nazočih 14 županov glasovalo 7 brez vseh ovin- kov za osnovo učilnice in odločeno priklado, 6 z opombo, da se bodo pred glasovanjem še domá v občinskem zboru o tem posvetovali, samo eden, in to je bil tisti modrijan, o katerem so nedavno „Novice“ poročale, da jemlje kmetovalcem „za rubivšno“ orodje koj od dela, o katerem je pa dopisnik pozabil omeniti, da so ga, menim, še tisti večer, vsega trudnega (od prevnetega vtikanja uradnega svojega nosa v uradno majoliko namreč) v gnojnem košu domú peljali. Ta župan zarenčal je naravnost: „mi te šüle ne nūcamo in nečemo“ ter je šel brez podpisa iz izbe.

Tako se je končala seja, v kateri bi bila imela odločena biti povzdiga, in s tem se vé da tudi obstanek našega vinstva.

Akoravno ni pri tej seji koristna osnova omenjene šole zaželene večine glasov dobila, vendar se je mislilo, da se bo naredila, kajti vsi tisti župani, ki so

obljubili zarad glasovanja srenjski zbor v posvet sklicati, bili so večidel iz takih srenj, v katerih se največ vina prideluje, namreč iz Goč, Podrag, Rzelja itd. Al tudi ta nada je splavala po vodi, kati v vseh občinah razun v eni, menim, da v Rzelj, se je proti osnovi učilnice glasovalo, in sicer z veliko večino glasov. Da! še celó v Št. Vidu, kjer je c. k. okrajno glavarstvo sprevidelo, da premodri župar nima nikake pravice tako samoglavno glasovati, in kjer je zarad tega naravnost zaukazal srenjski zbor sklicati, radla je osnovev učilnice z 20 glasi proti 6.

Na drugi ukaz c. kr. okrajnega glavarstva, katero je velevalo, da se morajo vsi tisti, ki so glasovali v zapisniku podpisati, odpadli so še trije, tako da so le trije ostali. Tako se je godilo v tistem Št. Vidu, v katerem je Vrtovec živel, in kjer je azvijal ravno največo delavnost, s katero se še dandanes marsikdo kaj rad sponaša.

Ako bi kdo utegnil prašati, kaj je krivo neugodnega glasovanja, priznati bi se mu mogo, da je bilo krivo marsikaj.

Prva in poglavitna napaka je bila goovo ta, da se je prenašlo ravnalo. Pred glasovanjem še skoraj nobeden ni vedel, za kaj da gré! Ako bi e bilo popred posamesnim županom, večim posestnikom, in, kar bi bilo gotovo najboljšje, gospodom duhovnikom, ki imajo največi upliv na kmeta, o tem kaj naznanilo, gotovo bi se bilo pametneje glasovalo. Tako je pa vse nepripravljeno bilo, in ni čuda, so se slišali glasvi, katerih se menda nihče ni nadjal. Mnogo kmetov se je tega balo, da bodo morali grofu vinograde obdelati, — drugi so rekli: „ako hoče gospôda šolo imei, naj si jo sama napravi“ in tacih besedi več. Saj e vendar grof Lanthieri z visokodušno ponudbo se zavzal, da brezplačno dá pohištvo za šolo in zemlje za dansko učenje, — in če bi učilnica res bila za gospôdo, prašamo, koliko pa je gospôde v dolini, ki ima nogrde, in koliko je družih kmetiških gospodarjev?

Drugi vzrok je ta, da se je več ned „inteligencijo“ spadajočih oseb, ki pa sami niso kmetovalci, iz gole osebnosti in sebičnosti podpihovalnov reč vtikalo. In kako bi se moglo to celó opustiti, saj gré vendar le enemu za to, da bi njegovemu neprijatelji, kateri se pa med ustanovitelje prihodnje šole šteti sné, ta čast ne pripetila; drugemu zopet zato, da bi še za naprej skrivno kupčijo imel z vinskimi „purfeljci“ in z dnjo tako šaro; tretjemu, četrtemu itd. pa Bog zna, za kaj še!

Pa naj se nasprotniki upirajo, kolikor hočejo, prišel bode gotovo čas, ko bo prepričanje podrló meglo nevednosti, — vsaka nova stvar ima i začetka nasprotnike, in saj tudi Rim ni bil zidan venem dnevu!

Za zdaj čakamo odgovora sl. c. k. kmetijskega ministerstva in deželnega odbora, katerim se je podpisana prošnja zaradi subvencij poslala. Ako se za zdaj osnova tudi ne odobri, znabiti zavoljo ponanjkanka absolutne večine glasov, to nič ne škodue; gotovo bo zmaga pri drugem glasovanji toliko sijajnia. — Vipavci v veliki večini so prebrisane glavice, V tovec je bil naš in iz naše doline je on prvi povdignil krepki svoj glas po vsem Slovenskem: naprej vinstvom!

Opomin gospodarjem,

da ne bodo goljufani pri asekurancah.

Kakor v vsakem stanu, tako se tudi med asekurancnimi opravniki in uradniki, zraven pidnih in vestnih mož, nahajajo možje taki, ki opravljao svojo službo le zaspano in zanikerno.

Nemarnost zaspancev zadržuje razviek gotovo koristne naprave — asekurance. Marsikak gospodar pride